

ศิลปกรรมในทัศนะใหม่จากความเชื่อและรูปแบบเรือปลาจึก กอและ นมพระ

THE ART IN A NEW PERSPECTIVE OF BELIEFS AND FORMS FROM PLAJUK KOLEK NOMPCHA BOATS.

คารวี พยุงพันธ์

ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาเอก สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ¹

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ เรื่อง ทัศนะใหม่จากความเชื่อและรูปแบบของเรือปลาจึก กอและ นมพระ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการศึกษาศิลปกรรมในรูปของเรือที่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่ต่างกันในภาคใต้ และสังเคราะห์สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมประเภททัศนศิลป์ ผลการวิจัยพบประเด็นของความเชื่อเรื่องการเดินทางโดยมีกระแสน้ำนำไปสู่ความคาดหวังปลายทางของชีวิต พัฒนาสู่แนวความคิด เป็นจินตภาพสมมุติ มีค่าจำเพาะจากมูลฐานหรือทัศนธาตุจากการสังเคราะห์ รูปแบบและความเชื่อที่ปรากฏจากข้อมูล โดยมีกระบวนการสร้างจินตภาพ 3 กลุ่มคือ 1. ความจริงจากรูปแบบภายนอก 2. ความเชื่อของรูปสัญลักษณ์และบริบทของเรือ 3. ความรู้สึกความสะท้อนอารมณ์และการตีความได้ ผลสรุปจากผลงานสร้างสรรค์ คือ 1) การสร้างสรรค์ที่มีจุดมุ่งหมายเน้นพลังของความเชื่อของเรือ ความเร้นลับของสัญลักษณ์ตามแนวความคิดข้างต้น ควรใช้สีดำเป็นสีหลักประกอบกับสีแดงหรือสีฟ้าเป็นสีรองและใช้บรรยากาศโดยรวมแบบครอบคลุมซึ่งเน้นความคมชัดเฉพาะส่วนเท่านั้นไม่คืดเน้นเกินจำเป็น 2) จากแนวคิดเรื่องการเดินทางที่สัมพันธ์กับสายน้ำ ในการถอดรูปหรือประกอบสร้างภาพ มีการใช้เส้นสายน้ำที่แสดงการเคลื่อนไหวในลีลาและจังหวะตามแนวคิดของผลงานนั้นๆในทุกผลงาน 3) รูปทรงที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้เป็นแบบกึ่งนามธรรมเพื่อเน้นการสื่อสาร โดยมีรูปนก นาค ปลา เมฆ น้ำ เรือ ใบไม้ คน บ้าน เป็นสัญลักษณ์บอกเล่าเชิงเปรียบเทียบวิถีแห่งความเชื่อ

คำสำคัญ : จินตภาพ / ทัศนะใหม่ / รูปสัญลักษณ์ / เรือปลาจึก / กอและ / นมพระ

¹ อาจารย์ที่ปรึกษา ศ.สุชาติ เกาทอง /รศ.สุรพงษ์ สมสุข



Abstract

This is a creative art research. The objectives were to study and analyze the art on boats created in various parts of the South of Thailand. The results of the study revealed that the creation of art on the boats originated from the belief of travelling on the waterway to achieve life goals and developed into a form of imaginary art. From the data analysis, it was found that there are 3 things considered when designing the boats: 1) physical appearances; 2) beliefs about the symbolism and context of boats; 3) emotions. Moreover, the creative art on boats can be summarized in 3 points: 1) from the belief that boats are powerful and that water is mysterious, black color is mainly used as the background and red and blue are added over. The general picture is not clear; 2) from the idea of travelling along the water, there are lines and curves in every boat to show the movement of the water; 3) the form of art on the boats is found to be semi abstract. Most of the pictures include birds, fish, otters, clouds, water, men, and houses which represent the artists' beliefs. This research showed that the art form of the Plajuk, Kolae, and Nomptra boats originated from the belief of the Southern people about travelling along the waterway.

Keywords: imaginary art, new perspective, symbolism, Plajuk boat, Korlae boat, Nomptra boat



บทนำ

เรือเป็นพาหนะ ที่มีนัยยะทั้งทางรูปธรรมและนามธรรม โดยสามารถสื่อสารรูปลักษณะของวัฒนธรรมท้องถิ่นและยังสามารถเป็นสื่อที่สำคัญเป็นที่อาศัยของความเชื่อ จิตใจ ในพิธีกรรมต่างๆ ที่เป็นการเชื่อมโยงแนวคิดตามความเชื่อของกลุ่มชนนั้นๆ เห็นได้ชัดจากพิธีกรรมที่ชาวเล กลุ่มอูรักลาไวกัย มีพิธีกรรมที่สำคัญต่อความเชื่อกับทะเล เชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เรือปลาจึกในพิธีลอยเรือของชาวอูรักลาไวกัยมีความสัมพันธ์ด้านความเชื่อใกล้เคียงกับเรือกอและ มีลักษณะรูปแบบที่โดดเด่นทั้งด้านศิลปกรรม ความเชื่อ ความโดดเด่นของตัวเรือปรากฏรูปสัญลักษณ์อยู่ในส่วนหัวเรือกับท้ายเรือ มีทั้งประติมากรรม เช่นเดียวกันของกลุ่มชนอื่นๆ ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมทางการสร้างสรรค์ที่จะปรากฏขึ้นจากความศรัทธา

ความศรัทธาในประเพณีของผู้คนชาวใต้ล้วนมีความสัมพันธ์กับความเชื่อและศาสนา เช่นเดียวกับการสร้างเรือพนมพระ หรือ นมพระ ศิลปวัตถุที่ถูกสร้างขึ้นในประเพณีลากพระหรือชักพระ ศิลปกรรมจากความเชื่อ ประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตมีปรากฏในประวัติศาสตร์ มาอย่างยาวนานเป็นการบันทึกความรู้สึก ภูมิปัญญา จิตวิญญาณท้องถิ่น สามารถอธิบายความหมายแทนภาษาพูด หรือภาษาเขียนได้อย่างดี โดยมีมนุษย์เป็นผู้แสดงออกผ่านจินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เป็นรูปธรรม ผลของการแสดงออกจึงมีลักษณะชัดเจน ศิลปะจึงมีความเข้มข้นต่อวัฒนธรรม ไร่ชาติพันธุ์ มีความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาตินั้นๆ ส่งผลไปยังการรับรู้ ซึ่งเป็นอำนาจทางความคิดและจิตใจ ทำให้เข้าใจคุณค่าของภาษาที่ศิลปินพยายามจะอธิบายเรียกร้องจากสังคม ไม่มุ่งหมายการใช้สอยทางภายนอกแต่มุ่งหมายพุทธปัญญา ศิลปะที่มีการแสดงออกในทางพุทธปัญญา คือ วิจิตรศิลป์ หรือศิลปะบริสุทธิ์ (ปรีชา เกาทอง.2551.หน้า18) ซึ่งปรากฏในรูปสัญลักษณ์แห่งความเชื่อ ภาษาภาพที่สามารถแสดงความเป็นตัวตนของศิลปิน ของแนวเรื่อง ของชนชาติ คือทัศนศิลป์ ซึ่ง ชลูด นิ่มเสมอ (2551) อธิบายไว้สรุปได้ว่า คือศิลปะที่แสดงออกด้วยจินตนาการ ผ่านทางรูปทรงที่มองเห็นได้ ไม่ใช่การจำลองสิ่งที่เป็นธรรมชาติออกมาเป็นการแสดงออกทางความจริงทางรูปทรงของโลกทั้งทางวัตถุและทางจิต ทัศนศิลป์จึงถูกนำมาเป็นสื่อในการแสดงความรู้เรื่องทางวัฒนธรรม ทัศนศิลป์ที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ขึ้นเป็นการพัฒนารูปแบบความเชื่อแบบดั้งเดิม จากการศึกษาค้นคว้าเรือปลาจึกในพิธีลอยเรือของชาวเล เรือกอและ เรือพนมพระ ผู้การสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ที่มุ่งเน้นลักษณะเฉพาะตัวถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด รูปสัญลักษณ์ เนื้อหาทางศิลปกรรมที่ได้จากการศึกษาเป็นรูปแบบและทัศนียภาพใหม่



วัตถุประสงค์

1. ศึกษา รูปแบบ สัญลักษณ์ ความเชื่อ ทางศิลปกรรมที่ปรากฏจากเรือ
2. เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลสร้างจินตภาพและสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์

ขอบเขตของโครงการ

พื้นที่ในการศึกษา ในการศึกษาได้กำหนดพื้นที่ ชาวอุรุกรักลาไวยที่อาศัยอยู่เป็นชุมชนในกลุ่มจังหวัดแถบฝั่งทะเลอันดามัน ได้แก่

1. เรือปลากั้ง จากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเกาะลันตา จังหวัดกระบี่
2. เรือกอและ จากกลุ่มต่อเรือกอและชุมชนชาวมุสลิม กลุ่มหมู่บ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
3. เรือนมพระ จากประเพณีชักพระ เทศกาลนครจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ วัดสุนทรนิवास วัดท่าไทร

ด้านเนื้อหาเป็นการศึกษา ความเชื่อและรูปแบบที่เกี่ยวข้อง ความหมายแฝงจากสัญลักษณ์ เฉพาะศิลปกรรมที่ปรากฏจากเรือทั้ง 3 ประเภท ผลงานสร้างสรรค์ผลงานที่สร้างขึ้นโดยการศึกษาศิลปกรรมท้องถิ่นที่ปรากฏจากเรือ ปลากั้ง กอและ นมพระ สร้างสรรค์ในลักษณะงานทัศนศิลป์ จิตรกรรม โดยนำเนื้อหา เรื่องราว ความเชื่อ กลวิธีสัญลักษณ์ ที่ได้มาจากการศึกษาวิเคราะห์ ทั้งในด้านลวดลาย รูปทรง สี เส้นสร้างสรรค์ผลงาน ในรูปแบบกึ่งนามธรรม ที่สามารถสะท้อนถึงบริบทความเชื่อ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปลากั้ง หมายถึง เรือที่ต่อขึ้นด้วยไม้ระกำใช้ในการประกอบพิธีลอยเรือของชาวอุรุกรักลาไวยในอำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่

กอและ หมายถึง เรือที่ใช้ในการประกอบอาชีพประมง และใช้ในพิธีกรรมที่สำคัญ เช่น วันอารีรายอ ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดนราธิวาส

นมพระ หมายถึง เรือที่ใช้ในประเพณีชักพระหรือลากพระในภาคใต้ ซึ่งเป็นคำเรียกที่ใช้กันเป็นภาษาถิ่นความหมายเดียวกับเรือพนมพระ การวิจัยนี้เลือกเฉพาะเรือพระบก ในงานประเพณีชักพระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการศึกษาข้อมูล

ในการวิจัยแบบปฏิบัติการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ครั้งนี้เป็นการศึกษา ค้นคว้าจากบริบทของเรือทั้ง 3 ประเภทได้แก่

1.1 ความเชื่อ แนวคิดในการใช้สัญลักษณ์ ลวดลาย การจัดวางตำแหน่ง ที่ถูกใช้ในการสร้างและตกแต่งเรือปลากั้งของช่างชาวเลซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากอดีตเฉพาะรูปแบบเรือปลากั้งเท่านั้นของกลุ่มนี้ (ดูภาพที่ 1)

1.2 ตำนาน นิทาน ความศักดิ์สิทธิ์ของสัญลักษณ์ ธรรมชาติ ที่เกี่ยวเนื่องนั้น ปรากฏในพิธีกรรมลอยเรือได้แก่ ไต่หมอบ ไต่บาหลิว ไต่บุหร่ง ปลาฉนาก ดินแดน สุขहुงฉีรีย ความเชื่อเรื่องความสมบูรณ์และการตอบแทนธรรมชาติ



ภาพที่ 1 รูปลักษณะเรือปลากั้งของชาวเลซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

1.3 วัสดุและวิธีการในการต่อเรือ คือ การใช้ไม้ระกำ การต่อยึดไม้ระกำ การบากลายหลางจ้งด้วยมีดพร้าบนไม้ระกำปกเปลือก

เรือกอกและจากเรือที่ใช้ในการทำประมงจากหาดบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมืองจังหวัดนราธิวาส โดยมุ่งเน้นลักษณะเด่นเฉพาะเรือกอกและหาดบ้านทอน ได้แก่

1.4 ความเชื่อ ตำนาน ในการใช้สัญลักษณ์ การจัดวางความสำคัญของตำแหน่ง หัวเรือ จาปั้ง บางา ซางอ กับความเชื่อในสิ่งนำโชคซึ่งไม่ขัดหลักศาสนา โดยเฉพาะความเชื่อใน นก บุหร่งซึ่งอกาเหาะซุรอ (ดูภาพที่ 2)



ภาพที่ 2 รูปลักษณะพญานกและลวดลายเรือกอกและ



1.5 สี ลวดลาย ที่สร้างขึ้นในบริเวณกราบเรือทั้ง 2 ด้าน ซึ่งมีสีที่ใช้ในการเขียนลวดลาย อยู่เฉพาะ ในส่วนของลวดลายเป็นลายที่ถูกผสมขึ้นมีปรากฏเป็นลายไทยประยุกต์ ลายอิสลามที่ คล้ายคลึงกับเครื่องแต่งกายของชาวมุสลิมในท้องถิ่น และลายจีน

เรือนมพระ จากเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี วัดในอำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ วัดท่า ไทร วัดดอนยา วัดโพธารวาส สำนักสงฆ์จอมทอง โดยใช้ข้อมูลที่มีลักษณะเด่นชัดจากทั้ง 5 วัด ได้แก่

1.6 ความเชื่อในสัญลักษณ์ พญานาค ครุฑ ความศักดิ์สิทธิ์ ตำนาน พระประธานบน เรือ รวมถึงวัตถุประสงค์การสร้างเรือของชุมชนจากพระวัดท่าไทร วัดสุทรมินวาส วัดโพธารวาส และ สำนักสงฆ์จอมทอง

1.7 วัสดุ วิธีการสร้างเรือนมพระ เป็นลักษณะปูนปั้น โดยใช้ปูนน้ำอ้อยของวัดดอนยา ฉลุไม้กระดานอัดประกอบระบายสี วัดท่าไทร และประกอบไม้กระดานอัดประดับสติ๊กเกอร์สำนักสงฆ์ จอมทอง (ดูภาพที่ 3)



ภาพที่ 3 รูปสัญลักษณ์เรือนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานีในปัจจุบัน

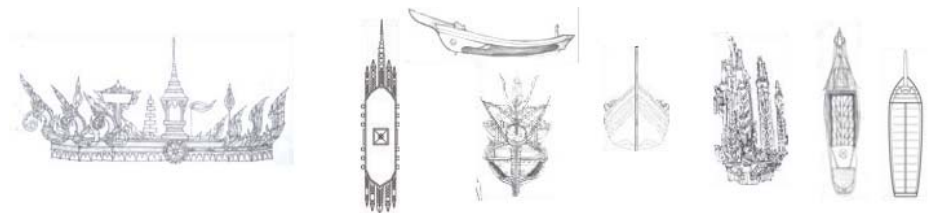
1.8 สี ลวดลาย ข้อมูลสีในการศึกษาซึ่งมีความหลากหลายรูปแบบ ทั้งใช้สีพื้นเป็นสีดำ พื้น สีขาว และสีที่รุนแรงจุดขาด โดยข้อมูลของลวดลายเป็นลายไทย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์จากข้อมูลเชิงปริมาณที่ใช้การสำรวจข้อมูลเชิงรูปธรรมนำข้อมูล ได้แก่ จำนวนสี จากจิตรกรรมที่ปรากฏในลวดลาย รูปทรงและสัตว์ ลักษณะของสัญลักษณ์ในเรือกอและ งานแกะสลักลวดลายไม้ระกำในเรือปลากั้ง รูปทรงสัตว์ การใช้สี วัสดุ กลวิธีจากเรือนมพระ สี ลวดลาย โดยละเอียดพร้อมทั้งศึกษาข้อมูลนามธรรม ทั้งความเชื่อ ตำนาน ในการแสดงออกเพื่อหาความหมายที่ สอดคล้อง ซึ่งปรากฏข้อมูลวิเคราะห์ดังนี้ (ดูตารางที่ 1)

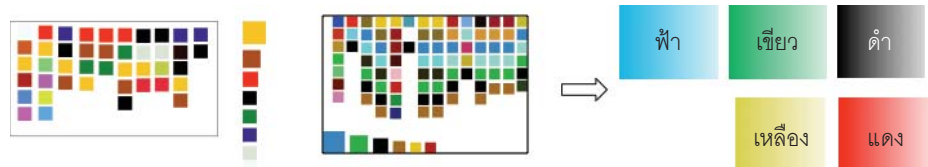
ตารางที่ 1. ตารางแสดงข้อมูลความเชื่อต่อสัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์กัน ระหว่างเรือปลาจึก เรือกอและ เรือนมพระ

เรือปลาจึก	เรือกอและ	เรือนมพระ
เชื่อในธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความนอบน้อมต่อทะเล	เชื่อในศาสนาอิสลาม	เชื่อในศาสนาพุทธ
เชื่อในผีसाग เทวดาผีบรรพบุรุษ ไตะบาหลิว	เชื่อในพิธีกรรม	เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เชื่อในสิ่งอัปมงคล เคราะห์	เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์	เชื่อในเรื่อง นรก สวรรค์
เชื่อในฤกษ์ยาม	เชื่อในโชคกลาง	
เชื่อในการเกิดการตาย		
เชื่อในการสูญเสียและการได้กลับมา		
เชื่อในดินแดนนรก.สวรรค์		



ภาพที่ 4 รูปทรงเรือ 3 ชนิด

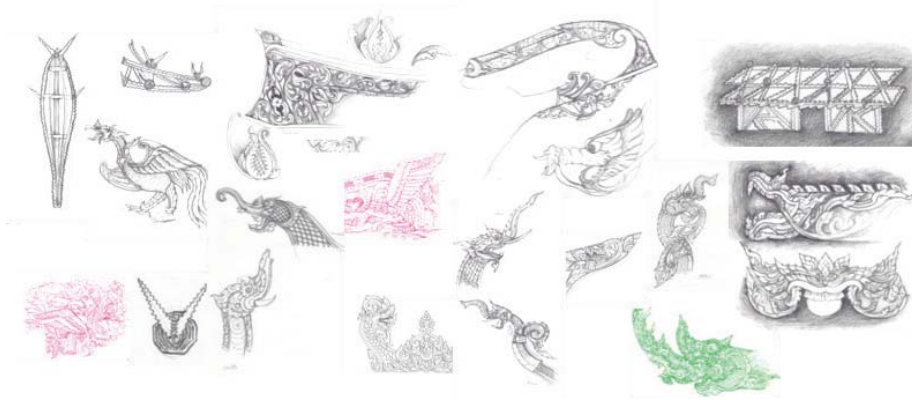
สีที่ปรากฏจากเรือปลาจึก คือ สีเหลืองไม้อ่อน เรือกอและ คือ สีแดงชาด สีฟ้าทะเล สีดำนิล สีเขียวหัวเปิด สีเหลือง เรือนมพระ คือ สีแดงสด สีทอง สีดำนิล สีเขียวหัวเปิด โดยสรุปแล้วมีสีที่วิเคราะห์ตรงกันดังนี้ (ดูภาพที่ 5)



ภาพที่ 5 สรุปสีจากข้อมูล



เส้นและลวดลายที่ปรากฏนั้นมียู่ ได้แก่ เส้นโค้ง ลายไทย = เรือกอและ-เรือนมพระ, เส้น ฟันปลา ลายเรขา = เรือปลาทู- เรือนมพระ-เรือกอและ ซึ่งมีรูปแบบของสัญลักษณ์ รูปทรงสัตว์ รูปโครงสร้างบ้านและลายไทย



ภาพที่ 6 ลวดลายและสัญลักษณ์รูปพญานก พญานาค และลายเถาเครือ ลายหลายอย่างที่ปรากฏจาก เรือทั้ง 3 ชนิด

สังเคราะห์ข้อมูลสร้างจินตภาพ

นำข้อมูลรูปธรรมทางศิลปกรรมที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วทั้ง สี ลวดลาย สัญลักษณ์ ตำแหน่ง การจัดวางมาประมวลร่วมกับข้อมูลนามธรรม ได้แก่ ความเชื่อ ศาสนา ความเชื่อในบรรพบุรุษ ตามกรอบของเป้าหมายคือจินตภาพสมมุติที่อธิบายเป็นแนวความคิดไว้ดังนี้

“ความเชื่อที่สัมพันธ์กับน้ำถือเป็นความเชื่อหลักของกลุ่มชนชาวไทย เป็นที่มาของประเพณี ชักพระ พิธีลอยเรือ และพิธีกรรมบูชาเรือกอและของชาวประมงแถบแหลมมลายู การสร้างรูป สัญลักษณ์ประดับเรือพิธีกรรมนั้น ล้วนมีที่มาจากความเชื่อที่ตกทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน สัญลักษณ์ นกปรากฏในรูปของ พญานก ครุฑ ไต่บุหร่ง บุหร่งซึ่งอ แทนความเชื่อถือในพลังอำนาจของสายลม จากสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสามารถในการเดินทางให้ไปถึงยังจุดหมาย โดยมีพญานก พญานาค ความสมบูรณ์แห่งน้ำ เปรียบเหมือนสะพานเชื่อมระหว่างแห่งดินแดนศักดิ์สิทธิ์ จากโลกปัจจุบันของ ชาวจีนรักลาไฉ่ กับชุมชนผืนดินแดนปลายทางของบรรพชนชาวเล จากสวรรค์ดาวดึงส์กับโลกของ มนุษย์ จากพื้นดินกับพื้นน้ำ จากรูปสุ่นาม โดยมีเรือ สัญลักษณ์ที่เป็นราวกับเรือนตาย เรือนกิน และ เรือนใจ ล่องลอยตามกระแสน้ำ หลบหลีก และพบพานความลึกลับ ความสุข ความทุกข์ อุปสรรค ระหว่างการเดินทางไปสู่โลกปลายทางของชีวิต” โดยแบ่งกลุ่มทดลองเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. ความจริง = ข้อมูลเชิงรูปธรรมรูปลักษณ์ ลวดลาย รูปทรง สี สัญลักษณ์ที่ปรากฏ ภายนอกลำเรือ

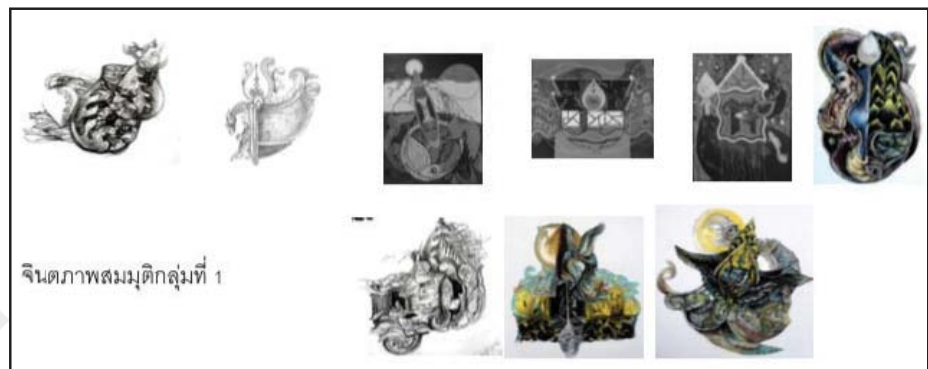
2. ความเชื่อ = ข้อมูลเชิงนามธรรมคติความเชื่อ พิธีกรรม จากเรื่อง
 3. ความรู้สึก = ผลจากการรับรู้ข้อมูล + แนวความคิดความบันดาลใจส่วนตัว + การตีความสื่อความหมาย (ดูภาพที่ 7)



ภาพที่ 7 ภาพแสดงวิธีการค้นหาจินตภาพและนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์

ตารางที่ 2 ตารางแสดงค่าจำเพาะมูลฐานกลุ่มที่ 1

เนื้อหา / คุณสมบัติ กลุ่มที่ 1 ความจริง							
นำเสนอผลงานสร้างสรรค์โดยใช้วัสดุและวิธีการจากการตกแต่งเรือตามแนวความคิด							
วัสดุ/สื่อ	ค่าจำเพาะมูลฐาน					หลักการ	วิธีการ
	เส้น	สี	รูปร่างรูปทรง	พื้นผิว	ที่ว่าง		
สีน้ำแฉ่น ไม้- ไม้	โค้งคลื่นน้ำ ตรง พื้นปลา	เหลือง ฟ้า	อินทรีรูปปลา-นก- ลายบุษบก-หลังคา บ้าน-หัวเรือลายเถา ไม้พญานาค	คราบน้ำ และร่อง รอยจากไม้ ต่อเรือ สีแปรง	ที่ว่างแบบ ไหลเวียน กระจายอยู่ ในพื้นที่หลัง ของภาพ	การขัดแย้ง ระหว่าง ทิศทางรูป ทรง-การ ประกอบ เพื่อสร้าง รูปทรง	จิตรกรรม ผสมวัสดุ สีน้ำมัน เครื่อง ประกอบ





ผลการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ประเภทจิตรกรรมจากการสร้างจินตภาพกลุ่มที่ 1 กลุ่มความจริง มีดังนี้

ในการสร้างสรรค์กลุ่มที่ 1 กลุ่มความจริงเป็นการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมผสมจำนวน 5 ชิ้น ใช้สีน้ำมันเป็นหลักมีการนำวิธีการตัดไม้เพื่อสร้างระยະนุ่นต่ำ ใช้สีเหลืองทองและสีฟ้าทะเลเป็นสีหลักในการสร้างสรรค์ โดยมีรูปทรงนก เกล็ดยวคดลื่น ประตุ ลายดอกไม้ และสีลาการเคลื่อนไหวซึ่งมีรูปร่างภายนอกของผลงานเป็นแบบอิสระ ในการสร้างสรรค์กลุ่มนี้ได้มุ่งเน้นการถ่ายทอดกลวิธีในการประดับเรือนมพระ โดยมีการนำข้อมูลจากสีและความเชื่อ เรื่องการเปิดประตูแห่งดินแดนแห่งความหวัง จึงปรากฏเป็นผลงานชื่อ ล่องลอยยามค่ำคืนและผลงานชื่อ เปิดประตูสู่ดินแดนใหม่ (ดูภาพที่ 8)



ภาพที่ 8. ภาพสรุปผลงานสร้างสรรค์กลุ่มที่ 1 กลุ่มความจริง มีรูปแบบการใช้สีที่รุนแรงแบบเรียบแบนและรูปสัญลักษณ์พญานก รูปลักษณะเรือ พญานก หมอกควัน จากเรือทั้ง 3 ชนิด



ตารางที่ 3 ตารางแสดงคำจำเพาะมูลฐานกลุ่มที่ 2

เนื้อหา / คุณสมบัติ กลุ่มที่ 2 ความเชื่อ							
นำเสนอแบบเหนือจริงแสดงพลังในสิ่งเร้นลับของความเชื่อ							
วัสดุ/สื่อ	คำจำเพาะมูลฐาน					หลักการ	วิธีการ
	เส้น	สี	รูปร่างรูปทรง	พื้นผิว	ที่ว่าง		
สีน้ำมัน ผ้าใบ	โค้ง ตรง เฉียง		อินทรีย์รูปคน-งู- นก-ลาย-ปลา-หอย- หยดน้ำ-เกลียว คลื่น-พญานาค-กิ่ง เขารูปบุษบก- หลังคาบ้าน-หัวเรือ- ทรงกลม	คราบ โคล-ผิวมัน วาวจาก เกล็ดปลา พญานาค- โปร่งใสจาก กลุ่มเมฆ- นุ่มจากขน นก-หยาบ จากรอยฝี แปรง	ที่ว่างแบบ ไหลเวียน กระจายอยู่ ในพื้นที่หลัง ของภาพ	-การประกอบของ รูปทรงเล็กในรูป ทรงใหญ่- การ เคลื่อนไหวของ ทิศทางระหว่างสี และพื้นที่-การลด หลั่นของรูปทรง หลักและรูปทรง รอง-ความขัดแย้ง ของน้ำหนักใน จุดเน้น	จิตรกรรม ผสมวัสดุ สีน้ำมัน เคลือบ เคลือบ



ในการสร้างสรรค์กลุ่มที่ 2 กลุ่มความเชื่อ มีการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสีน้ำมันบนผ้าใบจำนวน 4 ชิ้น ทุกชิ้นเป็นการนำข้อมูลความเชื่อเรื่องพลังของสัญลักษณ์ที่มีพลังอำนาจในการนำทาง นำความสุขมาสู่ชีวิต มาเป็นแนวเรื่องหลักโดยยังมีนำสัญลักษณ์รูปนก พญานาคและผลการสังเคราะห์ด้านทัศนธาตุ คือ ลวดลายดอกไม้ รูปทรงเรื่อ สีฟ้าทะเล สีเหลืองทอง ในผลงานชื่อถ่ายเทชีวิต ชีวิตเอื้อชีวิต กำเนิดความสมบูรณ์ และ สีแดงชาด สีดำนืด ดังในผลงานชื่อฝ่ากระแส (ดูภาพที่ 9)



ภาพที่ 9. ภาพแสดงผลงานสร้างสรรค์กลุ่มที่ 2 กลุ่มความเชื่อและรูปสัญลักษณ์
พญานก รูปทรงที่พัฒนาจากลายดอกไม้จากเรือกอและ รูปสัญลักษณ์เรือปลากั้ง

ตารางที่ 4 ตารางแสดงค่าจำเพาะมูลฐานกลุ่มที่ 3

เนื้อหา / คุณสมบัติกลุ่มที่ 3 ความรู้สึก							
นำเสนอแบบเนื้อหาจริงแสดงพลังของความคิดและการตีความตามวิถีชีวิตผู้คนตามแนวความคิด							
วัสดุ/สื่อ	ค่าจำเพาะมูลฐาน					หลักการ	วิธีการ
	เส้น	สี	รูปร่างรูปทรง	พื้นผิว	ที่ว่าง		
สีน้ำมัน- ผ้าใบ- น้ำมัน- ครีเอียง	โค้ง เฉียง ขั้นปลา ประ		อินทรีย์รูปมนุษย์ -ลาย-ปลา-หอย- หยดน้ำ-เกลียวคลื่น บ้าน-ทรงกลมรูป ทรง สามเหลี่ยมการ ใช้รูปทรงจะมีทั้ง กำหนดเป็นรูปทรง ภายนอกของงาน และรูปทรงภายใน	พื้นผิว ที่สร้าง ลวงตาด้วย เส้นสีและ การขยี้สี แปร	มีการจัด วางให้ พื้นที่ว่าง สามารถ ไหลเวียน เข้าและ ออกในผล งานได้จริง	-ใช้การแปร เปลี่ยนของรูป ทรง-การสร้าง ความสัมพันธ์ใน รูปทรงเปิดและ รูปทรงปิดกับ พื้นที่ว่าง-การ ประกอบของ รูปทรงเล็กใน รูปทรงใหญ่	จิตกรรม ระบาย สีและใช้ แปรแห่ง



ผลการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ประเภทจิตรกรรมจากการทดลองสร้างจินตภาพกลุ่มที่ 3 กลุ่มความรู้สึกลดนี้

การสร้างสรรคในกลุ่มที่ 3 กลุ่มความรู้สึกลด เป็นการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสีน้ำมันบนผ้าใบจำนวน 2 ชิ้น โดยมีที่มาของเรื่องราวมาจากความรู้สึกและการตีความจึงมีการสร้างสัญลักษณ์ต่างๆ จากความรู้สึกหรือตีความเปรียบเทียบโดยผู้วิจัยโดยตรง ได้แก่ มีการนำรูปทรงมนุษย์มาใช้เป็นรูปทรงหลัก ร่วมกับ ใบไม้ ดอกบัว เส้นสายน้ำ พร้อมกับการสร้างรูปทรงอิสระได้แก่ รูปอุโมงค์ แต่ยังคงจำเพาะด้านสีคือการใช้สีเหลืองกับสีแดงในผลงานชื่อ อุโมงค์ และมีการสร้างรูปทรงอิสระที่เป็นลักษณะโพรงเป็นรูปทรงเด่น ร่วมกับ สัญลักษณ์ ดอกบัว ปีกนก พญานง เมฆและหมอก โดยที่ยังมีการควบคุมการใช้สีที่มาจากทฤษฎีการวิเคราะห์ข้อมูลคือสีแดงและสีดำ ในผลงานชื่อห้วงความกลัว ผลงานสร้างสรรค์ทั้งหมดเป็นจินตภาพที่ปรากฏจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ (ดูภาพที่ 10)



1. อุโมงค์	2. ห้วงความกลัว
ความหมายแฝงการเดินทางระหว่างมิติ	ความหมายแฝงด้านอารมณ์ความกลัวในการเดินทาง

ภาพที่ 10. ภาพสรุปผลงานสร้างสรรค์กลุ่มที่ 3 กลุ่มความรู้สึกลดและการตีความรูปสัญลักษณ์จากเรื่อง





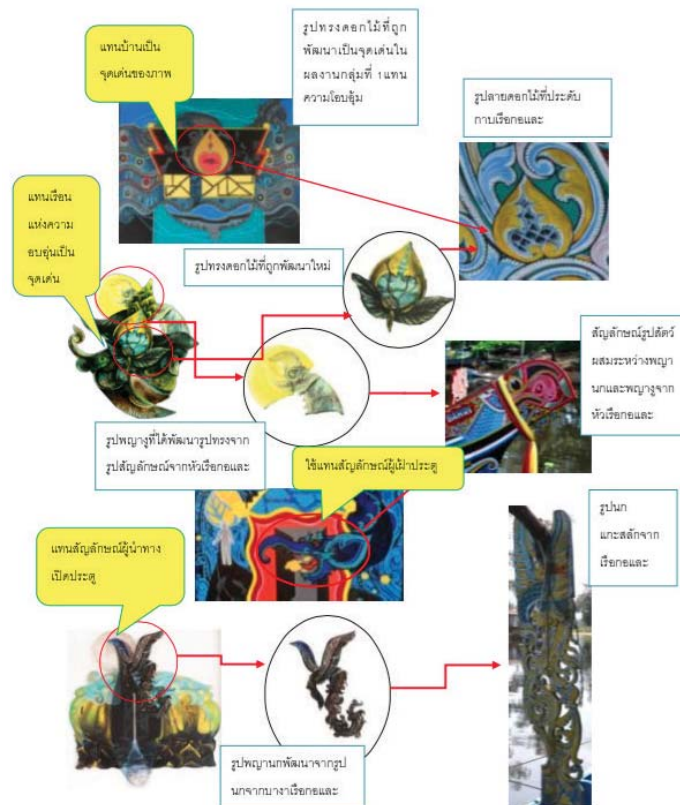
อภิปรายผล

1. การศึกษาข้อมูลทั้งด้านรูปแบบศิลปกรรมและความเชื่อตามคติของชาวบ้านในถิ่นที่ต่างกันของเรือปลากั้ง จากกลุ่มชาวเลอุรักลาไวย์ บ้านโต๊ะบาหลิว อ.เกาะลันตา จ.กระบี่ เรือกอและ จากกลุ่มต่อเรือ บ้านทอน ต.โคกเคียน อ.เมืองนราธิวาส จ.นราธิวาส เรือนมพระ จากเรือวัดท่าไทร อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี ซึ่งข้อมูลที่สำคัญของรูปแบบจะได้รับจากการสังเกต สัมภาษณ์ ช่างที่เป็นผู้สร้างผลงาน ดังที่ช่างต่อเรือปลากั้ง ชื่อ อินอม ช่างน้ำ ได้อธิบายว่ารูปแบบของการตกแต่งนั้น ช่างจะมีความสำคัญที่สุดในการออกแบบแต่ต้องคำนึงถึงการตกทอดจากรูปแบบในอดีตด้วย เช่นเดียวกันช่างต่อเรือกอและ อับดุลมะมิง กุณี อธิบายว่า การตกแต่งเขียนลายเรื่อนั้นช่างจะเป็นผู้คิดและสร้างด้วยตนเองทั้งหมด ที่มาของรูปแบบที่ได้จากช่างเป็นสำคัญนั้นสอดคล้องกับรูปแบบของการตกทอดของศิลปะประดับเรือนมพระที่ได้รับมาจากอิทธิพลจากช่างหลวงที่สร้างเรือในพระราชพิธี ซึ่งมีภานาสัญลักษณ์ที่เป็นรูปงูหรือ พญานาคมาตกแต่งด้วย การประดับตกแต่งภายนอกโดยส่วนใหญ่จะปรากฏจากลวดลายไทย ลาย จีน รูปสัญลักษณ์ สีที่ตัดกันแบบรุนแรง ของเรือกอและที่มีผลในการนำไปใช้เป็นข้อมูลหลักในการสร้างสรรค์ทุกกลุ่ม รองลงมาจะเป็นรูปโครงสร้างชิ้นส่วนบริเวณสำคัญของเรือปลากั้งที่มีลักษณะที่ถูกสร้างโดยการพัฒนารูปทรงอยู่ก่อนแล้ว ในส่วนของข้อมูลภายในจากเรือนมพระนั้นไม่มีการนำมาสังเคราะห์เป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์จะมีการนำมาใช้ก็เป็นในส่วนของค่าสีที่มีความคล้ายคลึงกันระหว่างเรือกอและ กับเรือนมพระ

สัญลักษณ์ พญานาคนุหรงซึ่งอ รูปพญานาค ลวดลายดอกไม้ที่ประดับกราบเรือกอและ รวมถึงสีทั้ง 5 สี คือ สีแดงชาติ สีเหลืองทอง สีดำนิล สีเขียวหัวเปิด สีฟ้าทะเล คือรูปแบบทางศิลปกรรมที่ได้นำไปสร้างสรรค์ทัศนศิลป์รูปเป็นจินตภาพสมมุตินั้นเป็นการหลอมรวมกันระหว่างความเชื่อจากเรือทั้ง 3 ชนิด โดยเรือปลากั้งเป็นเรือที่มีหน้าที่เป็นยานนำดวงวิญญาณบรรพบุรุษกลับไปยังดินแดนบ้านเก่าของชาวอุรักลาไวย์หรือที่เรียกว่าฆูหนุงฌีรีย เรือกอและแม้จะไม่มี ความเชื่อจากเรือโดยตรง เนื่องจากเป็นชาวมุสลิมซึ่งเป็นชาวประมงที่ใช้เรือกอและ มีหลักความเชื่อเดียวคือ หลักศาสนาอิสลาม แต่โดยรายละเอียดนั้นผู้คนที่อาศัยเรือออกไปหาปลาทะเลล้วนมีความเคารพในเรือซึ่งเป็นเหมือนบ้านและเครื่องมือทำมาหากิน เปรียบดังเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความสุขความสมบูรณ์ของชีวิตทุกคน ขณะที่เรือนมพระนั้นความเชื่อเรื่องเรือเป็นดังสิ่งที่สามารถรองรับการเดินทางกลับสู่โลกของพระพุทธเจ้าโดยมีพญานาคเป็นสิ่งขับเคลื่อนนำความศรัทธาของชาวพุทธไปยังทุกภพ จะเห็นได้ถึง ความสัมพันธ์ของข้อมูลความเชื่อ ซึ่งเป็นเรื่องการเดินทางระหว่างมิติหรือภพต่างๆ นั้นเอง ความเชื่อจากข้อมูลดังกล่าวนั้นตรงกับที่ สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์(2527) อธิบายความเชื่อไว้สรุปได้ว่า มีความเชื่ออยู่ 5 ด้าน คือ 1. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา 2. ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับฤกษ์-ยาม 3. ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 4. ความเชื่อเรื่องโชคกลาง 5. ความเชื่อที่เกี่ยวกับพิธีกรรม ความเชื่อดังกล่าวนี้เองที่นำไปใช้ในการตีความเป็นเนื้อหาเรื่องราวในผลงาน

2. การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลสร้างจินตภาพผลการสร้างสรรค์มีการเลือกใช้สัญลักษณ์

ของพญานก ซึ่งเป็นรูปสัญลักษณ์ร่วมในผลงานชิ้นที่ 1 – 5 มีการนำเรื่องพญานกหรือพญานาคมาใช้เป็นเนื้อหา ในผลงานชิ้นที่ 6 – 11 ด้านการแสดงออกในกลุ่ม 1 นั้นได้นำรูปแบบการฉลุไม้แล้วยกระดับเพื่อสร้างมิติและวิธีการระบายสีลงบนไม้จากการตกแต่งเรือนมพระ ส่วนในกลุ่มที่ 2 นั้นเป็นผลงานจิตรกรรมที่ใช้วิธีเขียนโดยการระบาย มีการจุดและการขีดอยู่บ้าง ในส่วนของกลุ่มที่ 3 นั้นนำวิธีการเขียนแบบจุดและขีดมาเพื่อสร้างรสชาติตามแนวคิดในกลุ่มนี้ ในด้านรูปแบบซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นรูปแบบข้อมูลเป็นแบบเน้นลวดลาย มีลักษณะเป็นรูปแบบอุดมคติ แต่ในการสร้างสรรค์ผลงานนั้นรูปแบบที่เกิดขึ้นเป็นแบบผสมคือการสร้างรูปแบบอุดมคติจากข้อมูลเดิมผสมผสานกับการใช้รูปแบบเหมือนจริงโดยเฉพาะในผลงานกลุ่มความเชื่อซึ่งมีการนำฝูงปลาที่มีลักษณะเหมือนจริงมาใช้ร่วมกับรูปพญานกที่ถูกสร้างสรรค์จากรูปแบบอุดมคติจากลวดลายรูปนกจากเรือกอกและแต่ที่มีความชัดเจนที่สุดในการใช้รูปแบบที่แตกต่างกันคือในผลงานชื่ออุโมงค์ซึ่งเป็นผลงานในกลุ่มความรู้สึก มีการใช้รูปทรงมนุษย์ เป็นจุดเด่นของภาพ รูปทรงมนุษย์นี้มีรูปแบบเหมือนจริงใช้ร่วมกับรูปทรงอิสระที่ถูกสร้างขึ้นแต่ถูกสร้างเอกภาพโดยการครอบคลุมบรรยากาศสี (ดูภาพที่ 11)



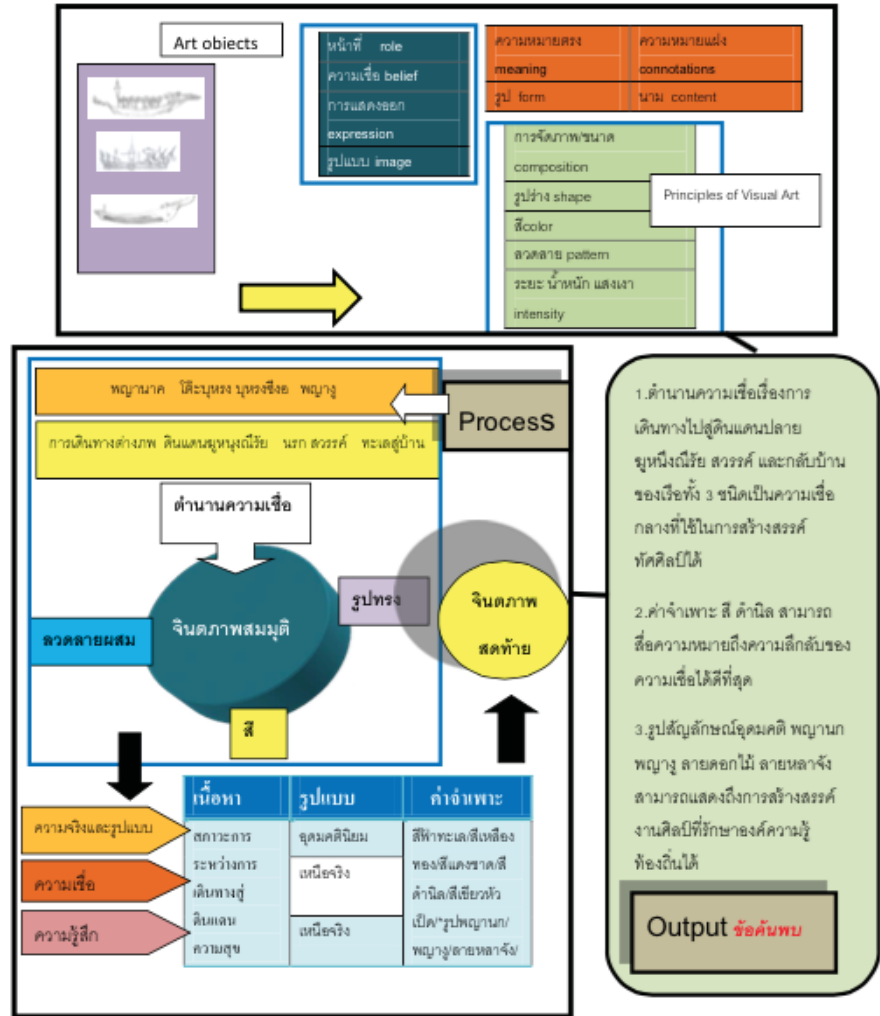
ภาพที่ 11 ภาพแสดงการนำองค์ความรู้ด้านรูปแบบและสัญลักษณ์จากเรือกอกและมาใช้สร้างสรรค์ผลงานกลุ่มความจริงและรูปแบบ



การนำรูปแบบไทยอุดมคติที่ได้รับจากข้อมูลได้แก่ ลายดอกไม้จากลายเรือกอและรูปนกพญานาค จากเรือนมพระซึ่งมีลักษณะเป็นลวดลายมาใช้ร่วมกับรูปแบบเหมือนจริงจากรูปทรงที่ได้รับข้อมูลจากสภาพแวดล้อมได้แก่ รูปหมอกเมฆ รูปงามนุษย์ รูปปลา รูปสายน้ำ โดยปรากฏร่วมกันในผลงานในผลงานกลุ่มที่ 2 ทั้งหมด ในผลงานชื่อ ถ่ายเทชีวิตมีการนำรูปนกหรือพญานาคจากลายเรือกอและมาพัฒนาสร้างเป็นสัญลักษณ์หลัก ร่วมกับรูปทรงปลาซึ่งเป็นรูปทรงที่พัฒนามาจากรูปแบบเหมือนจริงมาสร้างสรรคให้เกิดความเชื่อมโยงกลมกลืน ในผลงานชื่อ ชีวิตเอื้อชีวิต ใช้วิธีการสร้างสรรคสร้างสรรคโดยการใส่สัญลักษณ์และเสนอโดยใช้การผสมผสานรูปแบบร่วม แต่มีการสร้างการทับซ้อนให้เกิดมิติลึกมากขึ้น ลักษณะเด่นของรูปแบบจึงถูกค่าน้ำหนักและบรรยากาศของสีมาเป็นตัวกำหนดรูปแบบให้มีลักษณะแบบเหนือจริง ปรากฏหมอกควันล่องลอยในภูมิทัศน์แห่งการเคลื่อนไหวของชีวิตของผู้คนที่มึ่น้ำเป็นที่พึ่ง โดยมีความเชื่อของพญานาคช่วยส่งเสริมการทำมาหากิน

รูปแบบที่เป็นแนวทางการผสมรูปทรงดังกล่าวนี้ส่งผลไปยังผลงานชื่อ กำเนิดความสมบูรณ์ รูปแบบไทยอุดมคติ จากข้อมูลได้แก่ พญานาคซึ่งถูกสร้างขึ้นเป็นสัญลักษณ์อธิบายแนวเรื่องโดยมีรูปดอกบัว เป็นรูปแบบที่ถูกพัฒนาจาก ลายดอกไม้ของเรือกอและ รูปปลาถูกพัฒนาจากความเหมือนจริงมาใช้ร่วมกับบรรยากาศแบบทับซ้อนในระยะไกล วิธีการที่กล่าวถึงนี้เป็นวิธีการสร้างลวดลายที่เกิดขึ้นในการเขียนลายประดับเรือนมพระกับเรือกอและ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรูปแบบไทย ทำให้บรรยากาศความเชื่อแบบเหนือจริงถูกลดความสำคัญไป เพราะไม่ได้สร้างระยะความลึกมากนัก เนื่องจากต้องการสร้างมุมมองแบบใกล้ตา เพื่ออธิบายความสมบูรณ์ของรูปทรงให้โดยที่รูปแบบเหนือจริงยังปรากฏขึ้นอีกในผลงานชื่อ ฝ่ากระแส เห็นได้จากการใช้รูปแบบที่ยังแสดงความจริงอยู่มาก โดยประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่ รูปแบบเหมือนจริงถูกนำมาใช้นั้นมีการพัฒนาจากรูปทรงของปลา สัญลักษณ์แทนผู้คนที่คอยพึ่งพา เรือ น มีลักษณะเป็นรูปทรงเรือ นั้นมาจากรูปแบบเหมือนจริงของเรือปลากั้ง เรือในพิธีกรรมของชาวเลที่มีปลายทางสุดดินแดนสมุทรภูมิจักรีย์ดินแดนเก่าของบรรพบุรุษ รูปแบบเหมือนจริงและกึ่งเหมือนจริงถูกจัดวางร่วมกับรูปดอกบัวซึ่งเป็นลวดลายจากเรือกอและภายใต้บรรยากาศและสีที่เคลื่อนไหวสะท้อนอารมณ์มีเหล่าฝูงปลาพุ่งเข้าหาเรืออย่างรวดเร็ว ราวกับปรากฏการณ์หนึ่งที่เป็นการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ





ภาพที่ 12 แสดงสาระสำคัญของแบบจำลองความรู้ของการวิจัยสร้างสรรคท์ศศิลป์

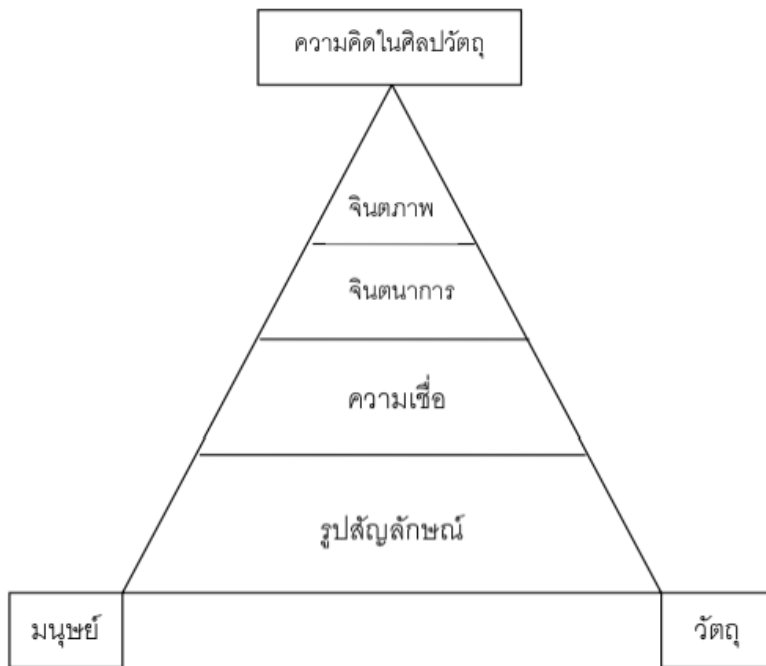




กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการทำโครงการวิจัยแบบปฏิบัติการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ เรื่องศิลปกรรมในทัศนะใหม่จากความเชื่อและรูปแบบเรือ ปลาจึก กอและ นมพระ นั้นมีวิธีคิด ความเชื่อมโยง และการประกอบสร้างรูปแบบทางจิตรกรรมที่ได้วิเคราะห์สังเคราะห์ โดยมีองค์ประกอบที่นำไปสู่เป้าหมายของโครงการ คือ จินตภาพจากความเชื่อและรูปแบบเรือทั้ง 3 ชนิด ซึ่งได้แก่

1. มนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งรับรู้
2. วัตถุ ซึ่งในที่นี้ คือ เรือปลาจึก เรือกอและ เรือนมพระ
3. ความคิดในศิลปวัตถุ

จากองค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 3 นี้ได้นำไปสู่ข้อสรุปในการค้นคว้าของโครงการ(ดูภาพที่ 13)



ภาพที่ 13 ภาพแสดงการเชื่อมโยงความรู้จากโครงการวิจัยแบบปฏิบัติการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์



ข้อเสนอแนะ

ในโครงการวิจัยแบบสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ เรื่องศิลปกรรมในทัศนะใหม่จากความเชื่อและรูปแบบเรือ ปลาจึก กอและ นมพระ เป็นรูปแบบการวิจัยเพื่อไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ ซึ่งเป็นลักษณะอัตวิสัยสูง เนื่องจากเป็นบริบทที่สำคัญในกลุ่มงานวิจิตรศิลป์ ผลการสร้างสรรค์จิตรกรรมที่มาจากการศึกษาข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของความบังเอิญที่ต้องสังเคราะห์ผ่านความเป็นตัวตนของผู้สร้างสรรค์ แล้วจึงนำไปสู่การแสดงผลออกในการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชลูด นิมเสมอ.(2531). องค์ประกอบของศิลป์.กรุงเทพฯ.ไทยวัฒนาพานิช
ปรีชา เกาทอง .(2551). จดหมายเหตุบุปผิสูงนงานสร้างสรรค์ไม่ใช่งานวิจัย. มหาวิทยาลัย
ศิลปากร : กรุงเทพฯ: อัดสำเนา

